

Asia: VN/477/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pyydämme lausumaan hallituksen esitysluonnoksesta sekä vastaamaan seuraavaan kysymykseen:

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lisättäväksi ehdotettu 9 a § Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitus viittaa 9 §:n 2 momentissa tarkoitettujen psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämiseen erityisesti perusopetusta ja lukiokoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille. Lain 1 §:n 1.8.2021 voimaan tulevan sanamuodon mukaan lakia sovelletaan erityisesti perusopetuslaissa tarkoitettussa opetuksessa ja lukiolaissa tarkoitettussa koulutuksessa, mutta ei sellaiseen opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti eikä ole oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen. Toisaalta 1.8.2003 perusopetuslakiin lisätyn 31 a §:n mukaan oppilas- sekä lukiolain 32 §:n 1 momentin mukaan opiskelijahuollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Mutta aikuisten perusopetuksesta (tällä nimellä 1.8.2021 alkaen: laki 1216/2020) säädetään perusopetuslain 1 §:n 3 momentin mukaan 46 §:ssä, jonka alun luettelo taas sisältää ne perusopetuslain säännökset, joita tähän opetukseen sovelletaan. Kuitenkaan "31 a §" ei luettelossa esiinny. Tämä

aiheuttaa ainakin periaatteellisen ongelman ehdotetulle opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitukselle: millä perustein opiskelijamäärä voidaan laskea?

Perusopetuslain 46 §:ää on muutettu ennen kuin yllä mainitulla lailla, jossa luetteloa ei muutettu, ainoastaan 1.8.2018 voimaan tulleella lailla 1507/2016, jolla tämän opetuksen rakenne muutettiin maahanmuuttajien suuresti kasvaneen perusopetuksen tarpeen tähden ja jolla luettelosta vain poistettiin "11 §" tämän opetuksen sisällöstä sääätäneen pykälän tultua katetuksi 46 §:ssä suoraan. Perusopetuslakia muualla muutettaessa 46 §:n vastaava (mahdollisesti tyhjä) päivitys on aina laiminlyöty, ja aikuisten perusopetuksen sääntely on nyt epätäsmällinen.

Luettelosta suljettiin jo alunperin pois 3 §:n 3 momentti, jonka mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Näin säästettiin opetuksen järjestäjän velvollisuuksia, ja saattaisihan huoltaja muuten toimia opiskelijan edun vastaisestikin, mille ei ehkä haluttu antaa tilaisuutta. Mutta kaiketi tarkoitus oli vain seurata aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen käytäntöä (silloisen lukiolain 2 §:n 2 momentin mukaan nuorten lukiokoulutuksessa tuli olla yhteistyössä kotien kanssa; nykyisen lukiolain 31 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa). Kuitenkin moni säännös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa mainitsee kodin ja oppilaitoksen yhteistyön, kuten 3 §:n 4 mom., 8 §:n 3 mom. (tai ainakin terveydenhuoltolain 16 ja 17 §), 11 §:n 1 mom. sekä 24 §:n 1 mom.; lisäksi opiskelijan huoltajasta lähinnä vain toissijaisena päättäjänä puhutaan seuraavissa säännöksissä: 14 §:n 4 mom., 15 §:n 1 ja 2 mom., 16 §:n 4 mom., 19 §:n 1 ja 2 mom., 22 §:n 2 momentin kohta 1 sekä 23 §:n 3 mom.; tosin näistä 15 §:n 2 mom. antaa huoltajalle myös itsenäistä

päätösvaltaa. Tämän perusteella myös aikuisten perusopetuksessa tulisi säätää sovellettavaksi 3 §:n 3 momentti kuitenkin niin, että velvoite olla yhteistyössä kotien kanssa koskee yhteistyötä alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajan kanssa.

Samoin lukiolain 31 §:n 1 momentin ensimmäinen virke olisi muutettava vaikkapa seuraavaan muotoon: Koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä oppivelvollisuuslaissa tarkoitettujen oppivelvollisten huoltajien kanssa.

Perusopetuslain 46 §:n alun aikuisten perusopetukseen sovellettavien säännösten luettelo olisi päivitettävä. Siinä tavoitteeksi ja menetelmäksi olisi otettava yhdenmukaisuus lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kanssa. Erityisesti olisi säädettävä, että kuitenkin opetuskielen ja äidinkielenä opetettavan kielen valinnan sekä jokaisen uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetusta koskevan ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen tekee oppilaan huoltajan sijasta opiskelija. Huoltajalle olisi säilytettävä lähinnä vain oppilas- ja opiskelijahuoltolain, hallintolain sekä oppivelvollisuuslain antamat, opiskelijan oikeuksille rinnakkaiset oikeudet.

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen sellaisesta 46 §:n sovellettavien säännösten luettelon kokonaisu päivityksestä. Perusopetuslain ja sen muutosten esitöistä ei löytynyt mitään perusteluita huoltajan vallalle, joten mitään sellaisia perusteluita ei myöskään tarvinnut yrittää kumota. Yhdistyksemme on täydentänyt esitystään kahdeksan kertaa ottaen tällöin huomioon myös uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, uuden lukiolain, oppivelvollisuuslain, Opetushallituksen määräämät aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallituksen ohjeet uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen järjestämisestä ja uskonnollisista tilaisuuksista perusopetuksessa sekä perusopetuksen väliaikaiset muuttamiset.

Esityksemme motiivi ja tärkein tavoite on juuri se, että alle 18-vuotias opiskelija saisi aikuisten perusopetuksessa samat oikeudet kuin lukiokoulutuksessa tehdä uskonnollisen asemansa sallimat uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetusta koskevat valinnat. Sen vaatisi jo puhe aikuisten perusopetuksesta. Tämä hyväksyttynä 46 §:n luettelon päivitys pitäisi olla ongelmaton toteuttaa ehdottamallamme tavalla. Vastustamme ehdottomasti mahdollisia pyrkimyksiä tässä yhteydessä tai muuten kaikkien opiskelijoiden pakottamisesta uskonnonopetukseen uskontotiedon tai yhteisen katsomusopetuksen nimellä.

Esityksemme tueksi kantelin yhdistyksemme puheenjohtajana samoin 7.4.2017 eduskunnan oikeusasiamiehelle 46 §:n luettelon päivittämättömyydestä Opetushallitukselle koituneista ongelmista aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se olikin tarpeen, sillä ministeriö torjui ensin esityksemme 14.7.2017. Kuitenkin monipolvinen kantelutoimintani johti lopulta siihen, että apulaisoikeusasiamies siirsi asian käsittelyn opetus- ja kulttuuriministeriölle ja pyysi sitä ilmoittamaan päätöksestään tai muista toimenpiteistään. Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen antoi 13.12.2017 ministeriönsä vastauksen (OKM/12/022/2017), jonka mukaan tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana. Mutta asiassa tai esityksemme (VN/5507/2020) suhteen ei ole tapahtunut mitään.

Vuonna 2020 pyysin korkeinta hallinto-oikeutta käyttämään oikeuttaan esittää valtioneuvostolle perusopetuslain 46 §:n täsmentämistä. Havainnollistin asiaa hallinto-oikeudellisin ajatusesimerkein, joiden eteen jopa KHO voisi joutua.

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

Aikuisten perusopetuksesta säättävän perusopetuslain 46 §:n alun luettelo niistä muista perusopetuslain säännöksistä, joita tähän opetukseen sovelletaan, on aina jätetty päivittämättä lakia muualla muutettaessa. Erityisesti luettelosta puuttuu oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin viittaava "31 a §". Tämä on periaatteellinen haitta tai jopa este selvitettäessä opiskelijamääriä esitysluonnoksessa lisättäväksi ehdotetun 9 a §:n mukaiselle opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitukselle.

Luettelosta jätettiin jo alunperin pois "3 §:n 3 momentti", jonka mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki kuitenkin tavan takaa viittaa sellaiseen yhteistyöhön. Luetteloa olisi tältäkin osin syytä täydentää. Vastaavasti lukiolaissa olisi säädettävä yhteistyövelvoite kaikkien oppivelvollisten huoltajien kanssa.

Lausunto selostaa yhdistyksemme jo 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle tekemää perinpohjaista esitystä 46 §:n luettelon päivittämisestä. Erityisesti opiskelijan olisi saatava tehdä sovellettavissa säännöksissä tarkoitetut oppilaan huoltajan päätökset, kuten on asianlaita lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Näin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton opiskelija välttyisi halutessaan uskonnonopetukselta.

Luukkainen Jouni
Pääkaupunkiseudun ateistit ry